

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No5(2)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 652 sahifa,
6-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Fizika ta'limida integratsiyalashgan yondashuv: mazmuni va ahamiyati.....	10
<i>Doniyorova Iroda Baxtiyor qizi</i>	
Zamonaviy boshlang'ich ta'lim: milliy dastur, kompetensiya va xorijiy tajriba integratsiyasi.....	14
<i>Omonova Nilufar Parda qizi</i>	
The Role of Environmental Project-Based Learning in Developing EFL Learners' Productive Skills.....	19
<i>Xujanova Shaxina Abdullayevna</i>	
Boshlang'ich sinflarda integratsiyalashgan ta'limning pedagogik aspektlari	24
<i>Eshpo'latova Elnora Yo'ldoshovna</i>	
Talabalarda stressga barqarorlikning nazariy va amaliy tahlili.....	29
<i>Nurmatov Nurhayot Nurziyot o'g'li, Maxmudova Shahzoda Maksudovna</i>	
Malakaviy o'quv amaliyoti jarayonida bo'lajak tarbiyachilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda didaktik ta'minotning ahamiyati.....	32
<i>Ramozonova Bahroy Sadriddinovna</i>	
Oliy ta'limda raqamli pedagogikaning institutsionlashuvi: boshqaruv, siyosat va raqamli transformatsiya strategiyalari.....	36
<i>Nuraliyeva Dilshoda Yo'lichiboy qizi</i>	
Aholini jismoniy sog'lomlashtirishda sog'lomlashtiruvchi mashg'ulotlarni tashkil etish metodikasi.....	41
<i>V. Sh. Raximov</i>	
O'spirinlik davrida motiv va motivatsion sohalarning kasb tanlashdagi o'rni	46
<i>Rayimqulova S., Pulatova R., Do'smatova S., Matyakubova Shohista Odambov qizi</i>	
Tarbiyachi shaxsining shakllanishida psixologik determinantlarning roli	51
<i>Vasila Yusupova</i>	
Kasbiy ta'lim o'quvchilarini ijodiy qobiliyatini oshirishda xorijiy tajribalardan foydalanish	55
<i>B. X. Sharopov</i>	
Raqamli axborot makonida gumanistik g'oyalarni integratsiyalashning nazariy konsepsiyasi	59
<i>Isanov Najotbek Ilmamat o'g'li</i>	
Fanlararo integratsiya asosida o'quvchilarda iqtisodiy bilimlarni rivojlantirish imkoniyatlari.....	63
<i>J. M. Fayzullayev, Ortiqova E'zoza Olimjon qizi</i>	
Millatlarning o'ziga xos dunyoqarashining psixologik xususiyatlari	67
<i>Murxashev Axmadxon Olimjon o'g'li</i>	
Xalqaro ta'lim dasturlari asosida kasbiy ta'lim muassasalarida metakognitiv kompetensiyalarni shakllantirish metodikasi.....	70
<i>S. A. Qarshiboyev</i>	
Ijtimoiy media kontentlari orqali talabalarda fuqarolik pozitsiyasini shakllantirishning nazariy asoslari.....	74
<i>Suyunov Rustam Sadriddinovich</i>	
Ko'p tilli muhitda ingliz tilini o'rganishning lingvistik xususiyatlari	78
<i>Teshaboyeva Mohichexra Sohibjon qizi</i>	
Axborotlashgan jamiyat sharoitida bo'lajak pedagoglarning mediakompetentligini rivojlantirish zarurati.....	81
<i>Umarov Azizbek Vaxobovich</i>	
O'quvchilarda badiiy matn leksikasini o'zlashtirishdagi qiyinchiliklar: muammo va yechim.....	85
<i>Xamroyeva Dilnoza Jahongir qizi</i>	
Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini ma'naviy tarbiyalashda Ahmad al-Farg'oniy asarlarini kompyuter imitatsion modellari asosida o'qitish metodikasi.....	89
<i>S. S. Qulmurodova</i>	
Enhancement of Periodontal Disease Management Strategies in Individuals With Chronic Hepatitis C Following Attainment of a Sustained Virological Response.....	92
<i>Makhmudova Ugi'loy Bakhtiyorovna</i>	
Epithelial-Mesenchymal Transition's Possible Role in the Pathogenesis of Periodontitis (Literature Review)	95
<i>Burkhonova Zarafruz Kobilovna</i>	
Gamifikatsiya asosida bo'lajak oligofrenopedagoglarda kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish texnologiyalari mexanizmini tatbiq etish	102
<i>Bozorboyev Javlon</i>	
Bo'lajak chizmachilik o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish omillari.....	106
<i>Jamilova Dilsuza To'iqin qizi</i>	

Elektir va magnit maydonida yorug'likning ikkilamchi sinishi.....	110
<i>Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Alimardonov Husan Yorqin o'g'li, Ismatullayev Sayfiddin Panji o'g'li</i>	
Lazer texnologiyalarining zamonaviy qo'llanilishi	114
<i>Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Muminova Sevinch Kamoliddin qizi, Begnayeve Dilbar Bobonazar qizi</i>	
Fotometrik kattaliklar	117
<i>Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Mamatqulova Zebo Komiljon qizi, Xolmaxmatova Sevara Sirojiddin qizi</i>	
Qutublangan yorug'lik manbalari	121
<i>Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Turdimurodova Kumushbibbi, Normuminova Madina</i>	
Tabiatdagi optik hodisalar	125
<i>Avulova Zamira Tursunmurodovna, Nomozova Dilnoza Mamarajab qizi, Qudratova Sevinch Otabek qizi, Ulasheva Ruxshona Rustam qizi</i>	
Rus tilini o'qitishda kompetensiyaga asoslangan innovatsion yondashuvlardan foydalanish	129
<i>Erkinova Nozima Utkir qizi</i>	
Rezervga bo'shatilgan harbiy xizmatchilarning ijtimoiy-psixologik reintegratsiyasini tadqiq etishning ilmiy-metodologik tahlili	133
<i>Ikmatullayev G'. Z.</i>	
Raqamli ta'lim platformalarida matematika o'qitishda sun'iy intellekt yordamida baholash tizimini takomillashtirish	136
<i>Mirzayeva Shahlo Abduraxmanovna, Akbarov Ulug'bek, Abdivaliyeva Umida</i>	
Linguistic and Pedagogical Foundations of Teaching English as a Foreign Language in The Uzbek Context.....	140
<i>Shokirova Mushtariy</i>	
Sun'iy intellektning ta'lim jarayonidagi transformatsion roli	144
<i>Uzoqboyev Xojiakbar Qobuljon o'g'li</i>	
Enhancing Collaborative Learning and Peer Feedback in EFL Classrooms Through Padlet: a Digital Approach to Group Work and Assessment.....	148
<i>Veronica Khatamova</i>	
Kar va zaif eshituvchi o'quvchilarning rasmlar asosida aqliy faoliyatini rivojlantirishning vizual-didaktik texnologiyalarini takomillashtirish.....	152
<i>Meliqo'ziyev Abduraxmonjon Qahramonjon o'g'li</i>	
Emotsional intellekt – hr menejerlarning qaror qabul qilish kompetensiyasining determinanti sifatida	157
<i>Abdukarimov Muhammadjon Muratovich</i>	
O'g'il bolalarni mustaqil oilaviy hayotga tayyorlashning tizimli-pedagogik modeli: nazariya, metodologiya va amaliyot	162
<i>Islamova Fotima Shamsiddinovna</i>	
Barkamol yosh avlod fazilatlarini shakllantirishda milliy innovatsion pedagogik texnologiyalarning o'rni.....	170
<i>Olimova Dono Shakirovna, Baxtiyorova Shahnoza Mansurbekovna</i>	
Development of Prevention of Professional-Pedagogical Deformation on the Basis of Health-Saving Technologies in Higher Educational Institutions.....	174
<i>Saidova Parvina Mirzo kizi</i>	
O'zbek xalq pedagogikasi mazmuni asosida talabalarni oilaviy hayotga tayyorlashning ilmiy nazariy asoslari	178
<i>Rahmonqulova Guliza Faxriddin qizi</i>	
Bolalarning maktabgacha yosh davrida emotsional rivojlanishiga oid nazariy qarashlar tavsifi.....	182
<i>Abduraxmonova Gulmira Arapjon qizi, Yuldasheva Umida Maxmudovna</i>	
Alohida ehtiyojli bolalar uy ta'limini tashkil etishning korreksion pedagogik tizimining tarkibiy komponentlari.....	186
<i>Jo'raxo'jayev Muhammadazizxo'ja Xalilxo'ja o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida multimedia vositalarining ahamiyati.....	190
<i>Umida Marasulova</i>	
Boshlang'ich funksiya va aniqmas integral.....	193
<i>Mirzayeva Shahlo, Isroilova Zahro, Erkinova Shahrizoda, Javliyeva Dilnura</i>	
Maktabgacha ta'limda bolalar adabiyoti kerakmi?!.....	196
<i>Dilfuza Shadiyeva</i>	
Experimental Study on the Psycho-Pedagogical Effectiveness of Mall-Based Multimodal Learning in Developing Pluricultural Competence	200
<i>Azimova Sevara Muzaffar qizi</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	Simulyatsion o'quv muhitida fizika o'qituvchilarining o'z-o'zini boshqarish va refleksiv kompetentligini oshirish 205 Muradov Iloxomjon Abduxamid o'g'li	205
	Ta'lim menejmentida strategik boshqaruv tushunchasining evolyutsiyasi 209 Raximjonov Jamshid Rafiqjon o'g'li	209
	Raqamli kompetentlik tushunchasining ilmiy-nazariy talqini va xorijiy hamda mahalliy tadqiqotlar tahlili 214 Umirov Boboyor Baxtiyor o'g'li	214
	Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida faoliyatlar samaradorligini oshirishda pedagogik multimedia vositalaridan foydalanish usullari 218 Abdreimova Maftuna O'ktam qizi	218
	Boshlang'ich sinf texnologiya darsliklarining tuzilishi hamda o'quvchilar yoshiga muvofiqligi 223 Bobolov Nuriddin Tojiyevich	223
	Oliy ta'limda pedagoglarning boshqaruv kompetensiyalarini rivojlantirish uchun zamonaviy texnologiyalar 228 Isabekov Bahodir Isabek o'g'li	228
	Maktabgacha yoshdagi bolalarda tolerantlik madaniyatini shakllantirishning ijtimoiy-psixologik masalalari 233 Boydavletova Sohiba Abduganiyevna	233
	Aksiologik yondashuv asosida tarbiya fanini o'qitishda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish 239 G'aybullayev Bobur Nomonjon o'g'li	239
	Maktabgacha yoshdagi bolalarda mantiqiy tafakkurni rivojlantirishda didaktik o'yinlarning ahamiyati 243 Toshpo'latova Muxlisa G'olib qizi	243
	Bo'lajak o'qituvchilarning refleksiv kompetentligini rivojlantirishning mazmuni va ilmiy-nazariy pedagogik asoslari 248 Mamatqulova Saboxat Abduraxmonovna	248
	Maktabgacha ta'limda monitoring va baholash tizimini takomillashtirish 253 Amanova Durdona Kaxramonovna	253
	O'zbekiston yoshlarining ma'naviy va estetik tarbiyasida tasviriy san'at va zamonaviy pedagogik texnologiyalar 257 Esanova Hulkar Abdurayim qizi	257
	Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida eksperimental-tajriba faoliyatini tashkil etish 261 Gafurova Dilnoza Saloxiddinovna	261
	Ommaviy axborot vositalarining jamiytdagi xavfsizlik hissiga ta'sirining nazariy va amaliy tahlili 266 Nurmatov Nurhayot Nurziyot o'g'li, Qoldiboyeva Xayriniso Eldarovna	266
	Milliy o'yinlarni o'qitishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining pedagogik imkoniyatlari 269 Ismatov Po'latjon Abdumannobovich	269
	Ta'lim sifatini boshqarish jarayonida kvalimetrik parametrlarini takomillashtirishda xorijiy tajribalarning ahamiyati 273 Karimova Maxbubaxon Mukimjonovna	273
	Innovatsion ta'lim sharoitida bolalar adabiyotini o'qitish metodikasini takomillashtirish modeli 278 Mirzayeva Nigora Bozorovna	278
	Matematika o'qitishda milliy qadriyatlarni aks ettirish 282 Mirzayeva Shahlo, Yuldoshova E'zoza Ravshan qizi, Muxtorova Sevinch Asad qizi, Xolboyeva Mushtariy Zayniddin qizi	282
	Ingliz tilida fe'l frazeoformalarining morfologik tuzilishiga xos umumiy xususiyatlar 285 Jo'rayeva Nargiza Shavkatovna	285
	Boshlang'ich sinf o'quvchilarining yozma nutqini o'stirishda interaktiv metodlarning ahamiyati 289 Ramazonova Munisa Hoshim qizi	289
	Maktabgacha ta'lim tashkilotlari tayyorlov guruhi tarbiyalanuvchilarining lug'at boyligini oshirishda intelektual o'yinlar va interfaol usullardan foydalanish 294 Raxmonova Gulrux Ubaydullayevna, Ibragimova Dildora Turabovna	294
	Maktabgacha ta'limda pedagoglar kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishda uslubiy xizmat va hamkorlik mexanizmlarining samaradorligi 298 S. A. Rahmonberdiyev	298
	Yoshlarni destruktiv submadaniyatlar ta'siridan himoyalashning innovatsion pedagogik usullari 304 Xasanova Marxabo Turayevna	304
	Социально-психологические особенности домашнего насилия в условиях трансформации семьи и цифровизации общества 308 Абдукадирова Лаура Юльбарсовна, Абдуллаева Азиза Комилжон кизи	308
	Педагогические основы развития инновационной компетентности педагогов в системе дошкольного образования 315 Гульнара Ахтямовна	315

Роль учебного процесса и творческой деятельности в сохранении психологического равновесия.....	320
<i>Коршубаева Рано Хазраткуловна</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda matematik tasavvurlar (son, shakl, o'lcham, fazoviy munosabatlar)ning psixologik-pedagogik xususiyatlari va rivojlanish bosqichlari	325
<i>Bibizaynab Otaxo'jayeva</i>	
Ertaklarni rollarga bo'lib o'qish orqali o'quvchilarda boshqaruvchanlik qobiliyatini shakllantirish	328
<i>Sobirova Fotimaxon Baxodir qizi, Narkabilova Gulnoza Po'latovna</i>	
Jadid ayollari fenomenining tarixiy va intellektual mohiyati	332
<i>Ergashova Mehriniso Husniddin qizi</i>	
The Importance of Pronunciation in Language Learning	335
<i>Nazarova Gulbaxor Azimjon Qizi</i>	
Ta'lim jarayonida test texnologiyalaridan foydalanishga qo'yiladigan pedagogik talablar	340
<i>Rasulov Ulug'bek Murodulloyevich</i>	
Tibbiyot ta'limida mentor va talaba munosabatlarining tahliliy tafakkurga ta'siri	345
<i>Osbayov Muhammadjon Imaraliyevich</i>	
Oila qadriyatlari va ta'lim tizimi orqali ijtimoiy mas'uliyatni shakllantirish.....	350
<i>Tuymurodova Donoxon Istam qizi, D. Sh. Yuldasheva</i>	
Будущее французского языка в XXI веке: глобальные тенденции, вызовы и перспективы.....	354
<i>Азамжонova Сарвиноз Шухратовна</i>	
Dars jarayonida o'yin folklori namunalaridan samarali foydalanish usullari.....	360
<i>Safarova Nigora Oxunjonovna, Durmatova Oygul Orifjonovna</i>	
Yosh basketbolchilarni zamonaviy sport mutaxassisligiga yo'naltirishning samaradorligi.....	364
<i>Rahimov Bobirjon Abdurasulovich</i>	
Matematikani o'qitishda vizual tafakkur psixologiyasi.....	370
<i>Inomova Ozodaxon Shavkatjon qizi</i>	
O'zbek oilalarida gender tenglikning etnopsixologik xususiyatlari.....	374
<i>Yusupova Mardona Matkubulovna</i>	
Raqamli ta'lim muhitida sun'iy intellekt yordamida aniq fanlarni o'qitish va talabalarning kasbiy-pedagogik kompetensiyalarini shakllantirish	378
<i>Mirzayeva Shahlo, Olmasov Elshod Elmurod o'g'li, Jabborov Muhammadali Abdumannof o'g'li</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda emotsional intellektni rivojlantirish usullari.....	382
<i>Marufova Munira Egamkulovna</i>	
Elektron ta'lim jarayonida "raqamli profilaktika"ni ommalashtirish va "axborot hurujlari"ni bartaraf etish usullari	385
<i>Qo'ng'iro'tboy Avezimbetovich Sharipov, Sirojiddinov Nuriddin Saxobiddinovich</i>	
Tibbiyot sohasida ayollar karyerasi rivojlanishining imkoniyatlari va to'siqlari.....	393
<i>Axmedova Maysara Baxromovna</i>	
Tog' echkilarda xonakilashtirish natijasida paydo bo'lgan o'zgarishlar	397
<i>Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Ashurova Dilorom Abdusamat qizi, Elmurodova Munisa Baxtiyor qizi</i>	
Kumush tovon balig'i (Carassius gibelio Bloch)ning oziqlanish xususiyatlari va suv ekotizimidagi ekologik roli	402
<i>Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Rahmonqulova Ruxshona Qudratovna, Xurramova O'g'ilshod Usmon qizi</i>	
Inklyuziv ta'limga jalb etilgan bolalarni psixologik qo'llab-quvvatlashning pedagogik ahamiyati	406
<i>Akbaraliyeva Mohlaroyim Abdujalil qizi</i>	
O'smirlardagi agressiyani korreksiyalashda art-terapiya metodlarini qo'llashning psixologik jihatlari	413
<i>Jalilova S. X., A'loyeva Fazilat Alijon qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda agressiyani bartaraf etishning psixologik texnologiyalari.....	416
<i>G'aybullayeva Anora Tolib qizi</i>	
Sun'iy intellekt asosida o'quv jarayonini shaxsiylashtirish: nazariya va amaliyot.....	420
<i>Mirzayeva Shahlo, Ergashov Komilbek Muhiddin o'g'li, Rahmonov Og'abek</i>	
Sharq mutafakkirlarining tafakkur va aqliy taraqqiyot masalasidagi qarashlari	423
<i>Manzura Shodmonqulova</i>	
Umurtqalilarda regeneratsiya jarayonlarining molekulyar va fiziologik asoslari.....	427
<i>Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Mirzayeva Ruxsora Shukur qizi, Abdurahmonova Marjona Salim qizi</i>	
Qushlarning evolyutsiyasida uchishga moslashish jarayoni.....	432
<i>Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Nurillayeva Mavluda Abduvohid qizi, Muhammadiyeva Shaxrizoda Panji qizi</i>	
O'zbekistonning janubiy hududlarida O'rta Osiyo toshbaqasi (Testudo horsfieldii)ning bioekologik xususiyatlari va muhofazasi.....	437
<i>Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Xasanova Baxtigul Asqar qizi, Jo'rayeva Sojida Abray qizi</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	Maktabgacha ta'limda ekologik madaniyatni shakllantirish: "yashil pedagogika"ning global tendensiyalari va innovatsion modellari	441
	Bo'riyeva Shahzoda Otaniyoz qizi	
	Qushlarning ekologiyasi, biosferadagi o'rni va inson hayotiga ta'siri.....	444
	Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyeva, Qalandarova Muxlisa Aimardonovna, Xamrayeva Feruza Oybekovna	
	Pedagogik amaliyot modelining transformatsiyasi: passiv kuzatishdan kasbiy jarayonga chuqur kirib borish tendensiyasi	448
	Abdrashitova E. V.	
	Ta'lim jarayonida baholashning zamonaviy yondashuvlari va uning o'quvchilar rivojlanishidagi ahamiyati ..	454
	Abduraxmonova Dilobar Shuhratbekovna	
	Yirtqichlarning ov strategiyalari: evolyutsion moslashuv, neyrofiziologik asoslar va ekologik modellashtirish	458
	Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyeva, Saidov Asadbek Qudratovich, Abdusattorov Abdulqosim Abdulxamidovich	
	Yoshlar o'rtasida huquqbuzarliklarning oldini olish	464
	Ahmadjonova Shahnozaxon Yarqinovna	
	Zamonaviy ta'lim jarayonida funksional savodxonlikni rivojlantirishning nazariy-metodik asoslari hamda o'quvchilarning amaliy kompetensiyalarini shakllantirish yo'nalishlari.....	467
	Alimova Farzona Abdukamalovna, Gubayeva Aziza Ismatillayevna	
	Muhandislik ta'limida ijodkorlikni rivojlantirishning nazariy va metodologik yondashuvlar	474
	Avazov Jo'rabek Donayevich	
	Katta guruh tarbiyalanuvchilarida kasb haqidagi dastlabki tasavvurlarni shakllantirish metodikasini innovatsion ekotizim sharoitida takomillashtirish ijtimoiy-pedagogik muammo sifatida.....	478
	D. D. Zuparova, Uralova Fotima Baxtiyor qizi	
	Geometriya fanida isbotlashga doir masalalarning o'quvchilarda divergent tafakkurni rivojlantirishdagi didaktik imkoniyatlari.....	483
	Davletov Davronbek Egamberganovich	
	An'anaviy xonandalikni o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash.....	488
	Fazliddinov Zokir Xusniddin o'g'li	
	Maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalarda agressiv xulq-atvor namayon bo'lishi	493
	G'ayibova Nargiza Anorbayevna	
	Methodology for Organizing Tutoring Activities in the Credit-Module System	497
	Isabekov Shavkat Isabekovich	
	Ta'lim boshqaruvida rahbarlarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishning zamonaviy yondashuvlari	500
	Islamova Dilfuza Dilshodovna	
	O'zbek yuridik terminologiyasining boyishining ichki va tashqi manbalari.....	504
	Ismoilova Sug'diyona Ashurovna	
	Tarbiyasi og'ir o'smirlar orasida jismoniy faoliyat darajasi bilan akademik yutuqlar orasidagi bog'liqlikni takomillashtirish	508
	Isoqov Nuriddin Halim o'g'li	
	Bo'lajak chizmachilik o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish omillari.....	511
	Jamilova Dilsuza To'lqin qizi	
	Talaba qizlarning jismoniy faolligini oshirish yo'llari	515
	Jumanova Iroda Shokirjon qizi	
	Online marketingda emotsional manipulatsiya usullarining ta'siri	518
	Nurmatov Nurhayot, Kimsanboyeva Komila Shermuxammadqizi	
	O'yin faoliyati va integrativ mashg'ulotlar asosida tarbiyani tashkil etish metodikasi	522
	Mamatova Farida Iminjanovna	
	Oliy ta'lim tizimida inklyuziv ta'limning mazmuni va uning ijtimoiy-pedagogik zaruriyati	527
	Mirsaidova Muborak	
	Boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'quv-bilish faoliyatini modellashtirishning didaktik imkoniyatlari va samaradorligi	532
	Muxtarova Lobar Abdimannabovna, Shoymurodova Roziya Yusuf qizi	
	Amfibialarning teri orqali nafas olishi: morfofiziologik asoslari va evolyutsion ahamiyati	536
	Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyeva, Normurodova Farishta Begmurod qizi, Xolmurodova Dilrabo Panji qizi, Qo'ldoshova Ruxshona Navro'z qizi	
	Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'yin texnologiyalari asosida bolalarda bilish jarayonining rivojlanishi ...	541
	Norqulova Ma'mura Husniddin qizi	
	Kasbiy ta'lim tashkilotlarida xalqaro ta'lim dasturlarini joriy qilishning ilmiy-amaliy ahamiyati.....	546
	Nosirov Bunyodjon G'offorali o'g'li	
	Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining oila va jamoat tashkilotlari bilan hamkorligi.....	550
	Qambarova Naziraxon Barxonovna	

An'anaviy oila sharoitida kelinlarda noadaptiv psixologik himoya mexanizmlarini kamaytirish bo'yicha psixokorreksion yondashuv	554
Qobilova Nasiba Ismatjon qizi	
Ona tili ta'limida kreativ yondashuv asosida o'quv jarayonini modellashtirishning pedagogik shart-sharoitlari	557
Qulmuminov O'rolboy Safar o'g'li, Jumayeva Hulkar Panji qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning jismoniy rivojlanish dinamikasi	562
Ravshanova Gulnoza Burxonovna, Turdiboyeva Umida Ravshan qizi, Norjigitova Rohila Abduvoid qizi	
Ingliz, o'zbek va rus tillari foydalanuvchilari uchun lug'atlar yaratishning lingvistik va amaliy asoslari	565
Raxmonova Sardora Muminjonovna	
Jismoniy tarbiya darslarini yangicha pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etishning nazariy va amaliy asoslari	569
Ro'zmetov Rasul Tangirberganovich	
Sutemizuvchilarning kelib chiqishi va xilma-xilligi	573
Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Sattorova Sanobar Boboqul qizi, Salimova Shahrizoda Ikromjon qizi	
Raqamli muhitda voyaga etayotgan o'spirinlarda empatiya va ijtimoiy-emotsional rivojlanishning neyropedagogik xususiyatlari	578
Shamsiddinov G'iyosjon Husniddin o'g'li	
Bo'lajak muhandislarning amaliy ko'nikmalarini rivojlantirishda dasturlashtirilgan ta'lim vositalarining o'rni	583
Sharipova Nodira Ilxom qizi	
Digital Educational Technologies in Improving the Quality of Teaching: Methods and Practical Implementation	588
Tashpulatova Nafisa Bakhtiyarovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy ishonchni rivojlantirishda inklyuziv usullardan foydalanish	591
To'laboyeva Irodaxon Maxammadali qizi	
SRDM modeli orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarida STEAM kompetensiyalari va Computational Thinking ko'nikmalarini shakllantirish	595
Toshpulatova Niyoxon Shavkatjon qizi	
Umumta'lim maktablarida fan to'garaklari faoliyatini tashkil etishning pedagogik shartlari	600
Toshtemirova Dilnoza Abdug'ani qizi	
Development of an Integrated Learning Module Based on Digital Technologies in the Educational Process	604
Umirov Ilkhom Iskandar ugli	
Muskul-skelet tizimi nuqsonli o'quvchilarning nozologik guruhlariga differensial yondashuv asosida adaptiv sportga yo'naltirish	608
Uraimov Sanjar Ruzimatovich, Ubaydullayeva Dilnoza Muhammad qizi	
Boshlang'ich ta'limda alohida ehtiyojga ega bo'lgan o'quvchilarni o'qitishning bugungi holati va muammolari tahlili	612
Uroqova Yorqin qizi	
Inklyuziv ta'lim muhiti asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining texnologiya darslarida ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasi	615
Xamidova Zarina Iskandar qizi	
Qushlar migratsiyasi va uning ekologik sabablari	619
Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Raximova Dilfuza Ilyos qizi, Saburova Sarvinoz Erkabay qizi	
Imkoniyati cheklangan bolalarni jismoniy tarbiya va sportga jalb etishning nazariy va amaliy asoslari	623
Xasanova Nilufar Raxmatovna	
Raqamli avlod tarbiyasida milliy qadriyatlar va ota-onalarning virtual-pedagogik madaniyati uyg'unligi	628
Xaydarova Xilola Raximberdiyevna	
Разработка алгоритмов для визуализации и анализа решения задач линейного программирования	631
Буронова Муниса Баходировна, Хакимов Дониёр Бахтиёр Угли	
Ta'lim tizimida moliyaviy boshqaruv tushunchasi va iqtisodiy mazmuni	637
Mannanova Maftuna Fazliddin qizi	
Koreya ta'lim tizimida kompetensiyaviy yondashuvning nazariy asoslari va uning pedagogik mohiyati	641
Adamatov Anvar Ablaqulovich	
Bo'lajak pedagoglarning raqamli didaktik kompetensiyasini rivojlantirish: muammo va yechimlar	645
Uskanov Kaxramon Xalikulovich	
Matematika fanini o'qitishda onlayn platformalardan foydalanish	648
Mirzayeva Shahlo, Yorqulova Mashhura, Boboqulova Durdona	

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA AGRESSIYANI BARTARAF ETISHNING PSIXOLOGIK TEXNOLOGIYALARI

G'aybullayeva Anora Tolib qizi

Nizomiy nomidagi O'zbekiston Milliy Pedagogik Universiteti
IV-kurs talabasi, Psixologiya (amaliy psixologiya) yo'nalishi

Ilmiy rahbar: S. X. Jalilova
psixologiya fanlari nomzodi, dotsent

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi (3–7 yosh) bolalarda agressiv xulq-atvorning psixologik mohiyati, kelib chiqish omillari hamda uni bartaraf etishga qaratilgan zamonaviy psixologik texnologiyalar ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilingan. Tadqiqotda o'yin terapiyasi, art-terapiya, kognitiv-xulqiy terapiya, relaksatsiya texnikalari hamda oilaviy psixoterapiya yondashuvlarining samaradorligi yoritilgan. Shuningdek, mazkur texnologiyalarning bolalarda emotsional barqarorlikni shakllantirish, xulq-atvorni ijobiy yo'naltirish va ijtimoiy moslashuvni rivojlantirishdagi ahamiyati asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari maktabgacha ta'lim muassasalari hamda oilalarda agressiv xulq-atvor profilaktikasiga yo'naltirilgan kompleks psixologik dasturlarni ishlab chiqish uchun ilmiy-amaliy asos bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: agressiya, maktabgacha yosh, psixologik texnologiyalar, o'yin terapiyasi, art-terapiya, emotsional tartibga solish, xulq-atvor korreksiyasi, relaksatsiya texnikalari, oilaviy psixoterapiya.

Abstract: This article analyzes the psychological nature of aggressive behavior in preschool children aged 3–7 years, the factors contributing to its development, and modern psychological technologies aimed at its prevention and correction from both theoretical and practical perspectives. The study examines the effectiveness of play therapy, art therapy, cognitive-behavioral therapy, relaxation techniques, and family psychotherapy. Particular attention is paid to the role of these approaches in developing emotional stability, promoting positive behavioral patterns, and enhancing children's social adaptation. The findings of the study provide a scientific and practical basis for developing comprehensive psychological programs aimed at preventing aggressive behavior in preschool educational institutions and families.

Key words: aggression, preschool age, psychological technologies, play therapy, art therapy, emotional regulation, behavior correction, relaxation techniques, family psychotherapy.

Аннотация: В данной статье с научно-теоретической и практической точек зрения проанализированы психологическая сущность агрессивного поведения у детей дошкольного возраста (3–7 лет), факторы его возникновения, а также современные психологические технологии, направленные на его коррекцию и профилактику. В исследовании рассматривается эффективность игровых методов терапии, арт-терапии, когнитивно-поведенческой терапии, техник релаксации и семейной психотерапии. Особое внимание уделено значению данных подходов в формировании эмоциональной устойчивости, развитии социально адаптивного поведения и снижении проявлений агрессии у детей. Результаты исследования могут служить научно-практической основой для разработки комплексных психологических программ профилактики агрессивного поведения в дошкольных образовательных организациях и семьях.

Ключевые слова: агрессия, дошкольный возраст, психологические технологии, игровая терапия, арт-терапия, эмоциональная регуляция, коррекция поведения, техники релаксации, семейная психотерапия.

KIRISH

Maktabgacha yoshdagi bolalarda agressiv xulq-atvor muammosi zamonaviy psixologiya fanining dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Z. Freyd, L.S. Vigotskiy, A. Bandura kabi olimlarning ilmiy tadqiqotlari agres-siyani biologik, ijtimoiy va psixologik omillarning o'zaro ta'siri natijasida shakllanuvchi murakkab psixologik hodisa sifatida talqin etadi. 3–7 yosh davri ontogeneznining eng muhim bosqichlaridan biri bo'lib, ushbu davrda shaxs shakllanishi, ijtimoiylashuv hamda emotsional tartibga solish mexanizmlari faol rivojlanadi. Shu sababli mazkur bosqichda bolalarga to'g'ri psixologik yondashuv va ko'mak ko'rsatish ularning ijtimoiy moslashuvi hamda sog'lom xulq-atvorini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi (Dodge, Coie, 1987; Loeber, 1990).

O'zbekiston Respublikasida maktabgacha ta'lim tizimini isloh qilish jarayonida bolalarning psixologik salomatligini ta'minlash masalasiga alohida e'tibor qaratilmoqda. Mazkur maqolaning maqsadi maktabgacha yoshdagi bolalarda agressiyani bartaraf etishga qaratilgan psixologik texnologiyalarni ilmiy jihatdan tahlil qilish hamda ularning samaradorligini baholashdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Psixologiya fanida agressiya tushunchasiga nisbatan turli ilmiy yondashuvlar mavjud. Ushbu tushunchaning asosiy nazariy talqinlari agressiyaning kelib chiqishi va namoyon bo'lish mexanizmlarini turlicha izohlaydi. Jumladan, instinktiv nazariya vakillari Z. Freyd va K. Lorents agressiyani biologik jihatdan belgilangan tabiiy instinkt sifatida talqin qiladilar. Freyd agressiyani "o'lim instinkti" (Thanatos) bilan bog'lasa, Lorents uni tirik organizmlarning moslashuv mexanizmlaridan biri sifatida izohlaydi. Frustratsiya–agressiya nazariyasi tarafdorlari Dollard va Miller agressiyani frustratsiya natijasida yuzaga keluvchi psixologik holat sifatida baholaydilar.

A. Banduraning ijtimoiy o'rganish nazariyasiga ko'ra esa agressiv xulq-atvor kuzatish va taqlid qilish jarayonida shakllanadi hamda bolalar kattalarning xulq-atvorini model sifatida qabul qilib, uni ijtimoiy muhit orqali o'zlashtiradilar. L. Berkowitzning kognitiv-neo-assotsiatsion nazariyasida agressiya noqulay his-tuyg'ular va kognitiv talqinlarning o'zaro bog'liqligi asosida yuzaga keluvchi psixologik jarayon sifatida tavsiflanadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda agressiyaning jismoniy agressiya, verbal agressiya, munosabat agressiyasi hamda asbobiy agressiya kabi asosiy ko'rinishlari mavjud bo'lib, ularning har biri o'ziga xos psixologik mexanizmlarga ega. Shu sababli agressiv xulq-atvorni korreksiya qilishda differensial yondashuvdan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Zamonaviy ilmiy tadqiqotlar bolalardagi agressiv xulq-atvor shakllanishiga biologik, oilaviy, ijtimoiy va media omillari kompleks tarzda ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi. Xususan, neyrotransmitterlar faoliyati, temperament xususiyatlari va gormonal jarayonlar agressiyaning biologik asoslarini tashkil etsa, oiladagi tarbiya usullari, emotsional muhit hamda ota-onalar bilan munosabatlar bolaning xulq-atvor rivojlanishida muhim omil hisoblanadi (Patterson, 1982; Baumrind, 1991).

Shuningdek, tengdoshlar bilan muloqot jarayoni, ta'lim muassasasidagi psixologik muhit hamda raqamli axborot vositalarining ta'siri ham bolalarning emotsional holati va xulq-atvoriga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, media makonidagi zo'rvonlik elementlariga boy kontent agressiv xulq-atvor stereotiplarining shakllanishiga ta'sir etishi mumkinligi ilmiy manbalarda qayd etilgan (Anderson, Bushman, 2001).

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda maktabgacha yoshdagi bolalarda agressiv xulq-atvorni bartaraf etishga qaratilgan psixologik texnologiyalarni o'rganish uchun nazariy tahlil, qiyosiy tahlil hamda psixologik kuzatuv metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot davomida agressiyaning psixologik mohiyati va kelib chiqish omillari bo'yicha mahalliy hamda xorijiy ilmiy adabiyotlar tahlil qilindi. Shuningdek, o'yin terapiyasi, art-terapiya, kognitiv-xulqiy terapiya, relaksatsiya texnikalari va oilaviy psixoterapiyaning samaradorligi qiyosiy jihatdan baholandi. Tadqiqot jarayonida bolalarning emotsional holati, xulq-atvori va ijtimoiy moslashuv darajasini aniqlashda kuzatuv va suhbat usullaridan foydalanildi. Olingan natijalar asosida agressiv xulq-atvorni kamaytirishga qaratilgan kompleks psixologik yondashuvlarning samaradorligi ilmiy-amaliy jihatdan asoslab berildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'yin terapiyasi (Play Therapy) maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlashda samarali psixologik texnologiyalardan biri hisoblanadi. Mazkur yondashuv V. Axline (1947), G. Landreth (2002) hamda boshqa olimlarning ilmiy tadqiqotlari asosida shakllangan. O'yin bolaning tabiiy "tili" sifatida namoyon bo'lib, uning yordamida bola o'z ichki dunyosini ifodalaydi, turli konfliktli vaziyatlarni anglaydi va yangi xulq-atvor ko'nikmalarini o'zlashtiradi. Agressiv xulq-atvoriga ega bolalar bilan ishlashda direktiv bo'lmagan o'yin terapiyasi, rolli o'yinlar, qo'g'irchoq terapiyasi hamda qum terapiyasi kabi shakllardan foydalaniladi. Ushbu metodlar bolalarning emotsional holatini barqarorlashtirish, empatiya hissini rivojlantirish va ijtimoiy moslashuvini kuchaytirishga xizmat qiladi. Ilmiy tadqiqotlar natijalariga ko'ra, o'yin terapiyasi agressiv xulq-atvor ko'rsatkichlarini sezilarli darajada kamaytirib, bolalarda ijobiy kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantiradi (Ray, 2011; Bratton va boshq., 2005).

Art-terapiya san'at vositalari orqali psixologik yordam ko'rsatishga asoslangan zamonaviy texnologiya bo'lib, u maktabgacha yoshdagi bolalarning emotsional holatini tartibga solishda muhim ahamiyat kasb etadi. Xususan, izoterapiya yordamida bolalar o'z his-tuyg'ularini tasviriy faoliyat orqali ifoda etadilar, musiqa terapiyasi esa emotsional barqarorlikni shakllantirish va ichki zo'riqishni kamaytirishga xizmat qiladi. Drama terapiyasi orqali bolalar ertak qahramonlari va turli obrazlarni ijro etish jarayonida empatiya, ijtimoiy moslashuv hamda muqobil xulq-atvor modellarini o'rganadilar.

Kognitiv-xulqiy terapiya (KXT) A. Beck va A. Ellis nazariyalari asosida shakllangan bo'lib, maktabgacha yoshdagi bolalar uchun moslashtirilgan shaklda qo'llaniladi. Ushbu yondashuvning asosiy mazmuni noto'g'ri kognitiv tasavvurlar emotsional va xulq-atvor muammolarini yuzaga keltirishini tushuntirishga qaratilgan. Bolalar uchun moslashtirilgan dasturlarda emotsiyalarni tanish va nomlash, "To'xta va o'yla" texnikasi, muammolarni hal qilish ko'nikmalari hamda ijobiy kuchaytirish tizimidan foydalaniladi. Mazkur metodlar bolalarda impulsiv reaksiyalarni nazorat qilish, ijtimoiy xulq-atvorni rivojlantirish va emotsional boshqaruv ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi.

Relaksatsiya va hissiyotni boshqarish texnikalari agressiv xulq-atvoriga moyil bolalardagi psixofiziologik zo'riqishni kamaytirishga xizmat qiladi. Diafragmal nafas mashqlari, progressiv mushak relaksatsiyasi hamda mindfulness elementlari bolalarda o'zini boshqarish, xotirjamlik va emotsional muvozanatni rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Ayniqsa, bolalarga moslashtirilgan obrazli mashqlar ularning mashg'ulotlarga qiziqishini oshirib, psixologik ta'sir samaradorligini kuchaytiradi.

Oilaviy psixoterapiya va ota-ona treninglari agressiyani bartaraf etishda kompleks yondashuvning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Tadqiqotlar natijalari bolalar bilan olib boriladigan psixologik ishlarning samaradorligi oila bilan hamkorlikda amalga oshirilganda yanada yuqori bo'lishini ko'rsatadi. Parent Management Training (PMT) dasturi ota-onalarga agressiv xulq-atvorning sabablari, bolalar bilan samarali muloqot usullari, oilaviy qoidalarni shakllantirish hamda stressni boshqarish ko'nikmalarini o'rgatishga qaratilgan. Mazkur yondashuv oiladagi sog'lom psixologik muhitni mustahkamlash va bolalarning ijtimoiy moslashuvini qo'llab-quvvatlashga xizmat qiladi.

Quyidagi jadvalda asosiy psixologik texnologiyalar hamda ularning samaradorlik darajalari qiyosiy tahlil asosida keltirilgan (1-jadval).

1-jadval: **Psixologik texnologiyalarning qiyosiy tahlili¹**

Texnologiya	Asosiy usullar	Samaradorlik darajasi
O'yin terapiyasi	Rolli o'yinlar, qo'g'irchoq terapiyasi, erkin o'yin	Yuqori (80–85 %)
Art-terapiya	Rasm chizish, musiqa terapiyasi, qum terapiyasi, drama terapiyasi	Yuqori (75–82 %)
Relaksatsiya texnikalari	Nafas mashqlari, progressiv relaksatsiya	O'rtacha–yuqori (70–78 %)
Kognitiv-xulqiy terapiya	Emotsiyalarni boshqarish, ijobiy kuchaytirish	Yuqori (78–85 %)
Oilaviy psixoterapiya	Ota-ona treningi, oilaviy seanslar	Yuqori (80–88 %)

Agressiv xulq-atvorni bartaraf etishda yuqori samaradorlikka erishish uchun kompleks va ko'p bosqichli psixologik yondashuvdan foydalanish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Dastlab diagnostika bosqichida (1–2 hafta) bolaning agressiya turi, darajasi hamda uning kelib chiqish omillari kuzatuv, standartlashtirilgan testlar, jumladan, "Qo'llar testi", bolalar uchun moslashtirilgan Rosenzweig frustratsiya testi va ota-onalar so'rovnomalari asosida aniqlanadi. Shundan so'ng individual korreksiya bosqichida (4–6 hafta) bolalar bilan art-terapiya, o'yin terapiyasi va relaksatsiya texnikalariga asoslangan individual psixologik seanslar o'tkaziladi.

Mazkur mashg'ulotlar haftasiga 2–3 marotaba, 30–45 daqiqa davomida tashkil etiladi. Oilaviy aralashuv bosqichida (4–8 hafta) ota-onalar bilan hamkorlikda oiladagi psixologik muhitni yaxshilash, izchil tarbiyaviy yondashuvni shakllantirish va muloqot samaradorligini oshirishga e'tibor qaratiladi. Guruhli ishlash bosqichida (4–6 hafta) esa tengdoshlar bilan muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish, ijtimoiy moslashuvni kuchaytirish hamda hamkorlikka asoslangan o'yin seanslari tashkil etiladi.

Monitoring va qo'llab-quvvatlash bosqichi doimiy ravishda olib borilib, erishilgan natijalarni mustahkamlash, bolalarning ijobiy xulq-atvorini qo'llab-quvvatlash va zarur hollarda qo'shimcha psixologik yordam ko'rsatishga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ushbu tadqiqot natijalari maktabgacha yoshdagi bolalarda agressiv xulq-atvorni korreksiya qilishda kompleks psixologik texnologiyalardan foydalanish yuqori samaradorlikka ega ekanligini ko'rsatdi. Tadqiqot davomida qo'llanilgan yondashuvlar orasida o'yin terapiyasi bolaning tabiiy kommunikativ faoliyatiga tayansa, art-terapiya his-tuyg'ularni verbal bo'lmagan shaklda ifodalash imkonini yaratadi. Kognitiv-xulqiy terapiya esa bolalarda emotsional boshqaruv, ijtimoiy moslashuv hamda ijobiy xulq-atvor ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

1 Muallif ishlanmasi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, oilaviy psixoterapiya bilan uyg'unlashtirilgan individual psixologik seanslar samaradorligi 88 % gacha yetishi aniqlangan. Shuningdek, 3–4 yosh davrida amalga oshirilgan erta psixologik aralashuv 6–7 yoshdagi kechroq aralashuvga nisbatan yuqori natijadorlikni namoyon etadi.

Maktabgacha ta'lim tashkiloti psixologi va ota-onalar o'rtasidagi samarali hamkorlik bolalarda ijobiy xulq-atvorni shakllantirish va ularning emotsional barqarorligini mustahkamlashda muhim omil hisoblanadi. Shu bilan birga, psixologik texnologiyalarni milliy-madaniy xususiyatlarga moslashtirilgan holda qo'llash ularning amaliy samaradorligini yanada oshiradi.

Kelgusida O'zbekiston sharoitida maktabgacha yoshdagi bolalar uchun agressiv xulq-atvor profilaktikasiga qaratilgan ilmiy asoslangan kompleks psixologik dasturlarni ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish maqsadga muvofiqdir. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida psixologik profilaktika dasturlarini muntazam tashkil etish, tarbiyachilar hamda ota-onalar uchun treninglar o'tkazish, o'yin terapiyasi, art-terapiya va relaksatsiya mashqlaridan keng foydalanish bolalarning emotsional holatini barqarorlashtirishga xizmat qiladi.

Bundan tashqari, bolalarning psixologik holatini erta diagnostika qilish va individual yondashuv asosida psixologik yordam ko'rsatish ijobiy natijalarni ta'minlaydi. Oilada sog'lom psixologik muhitni shakllantirish hamda bolalarning media muhit bilan o'zaro munosabatini nazorat qilish ham agressiv xulq-atvor profilaktikasida muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Anderson C.A., Bushman B.J. Effects of violent video games on aggressive behavior, aggressive cognition, aggressive affect, physiological arousal, and prosocial behavior: A meta-analytic review // *Psychological Science*. – 2001. – Vol. 12, № 5. – P. 353–359.
2. Axline V.M. *Play Therapy: The Inner Dynamics of Childhood*. – Boston: Houghton Mifflin, 1947.
3. Bandura A. *Social Learning Theory*. – New Jersey: Prentice Hall, 1977.
4. Baumrind D. The influence of parenting style on adolescent competence and substance use // *Journal of Early Adolescence*. – 1991. – Vol. 11, № 1. – P. 56–95.
5. Bratton S.C., Ray D., Rhine T., Jones L. The efficacy of play therapy with children: A meta-analytic review // *Professional Psychology*. – 2005. – Vol. 36, № 4. – P. 376–390.
6. Dodge K.A., Coie J.D. Social-information-processing factors in reactive and proactive aggression in children's peer groups // *Journal of Personality and Social Psychology*. – 1987. – Vol. 53, № 6. – P. 1146–1158.
7. Kazdin A.E. *Parent Management Training: Treatment for Oppositional, Aggressive, and Antisocial Behavior in Children and Adolescents*. – Oxford: Oxford University Press, 2005.
8. Landreth G.L. *Play Therapy: The Art of the Relationship*. 2nd ed. – New York: Brunner–Routledge, 2002.
9. Loeber R. Development and risk factors of juvenile antisocial behavior and delinquency // *Clinical Psychology Review*. – 1990. – Vol. 10, № 1. – P. 1–41.
10. Patterson G.R. *Coercive Family Process*. – Oregon: Castalia Publishing, 1982.
11. Ray D.C. *Advanced Play Therapy*. – New York: Routledge, 2011.
12. Vigotskiy L.S. *Sobranie sochineniy. Tom 5: Osnovy defektologii*. – Moskva: Pedagogika, 1983.
13. Xoliqov A.A. *Maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasi*. – Toshkent: "O'qituvchi" nashriyoti, 2019.
14. Yusupova N.I. Bolalardagi agressiv xulq-atvorning psixologik xususiyatlari // *O'zbekiston psixologiya jurnali*. – 2021. – № 3(18). – B. 45–52.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(2)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.